

Всеобхватно икономическо и търговско споразумение между ЕС и Канада (СЕТА) – параметри на споразумението и очаквани ефекти за България

I. Позиция на България

Първоначалната оценка на българската администрация относно разпространения текст договорен между ЕС и Канада е положителна. Постигнат е балансиран и взаимноизгоден резултат в трудни области като правилата за произход, селскостопански продукти, търговия с услуги и инвестиции. В хода на преговори България се стреми към защита на националния интерес и са положени всички усилия за гарантирането и запазването на високите стандарти и правила по отношение на защитата на потребителите, трудещите се и националната икономика. Особена важност в контекста на преговорите бе визовия въпрос, тъй като само българските и румънски граждани бяха обект на визов режим от страна на Канада. В резултат на усилията на администрацията и на ЕК, Канада прие план за действие по въпроса и в момента се работи по облекчаването и премахването на визите за български граждани.

I. Актуално състояние на въпроса

Преговорите приключват на срещата на високо равнище между ЕС и Канада в Отава на 26 септември 2014 г. Следва да се отбележи, че официално парафиране на текста все още няма. Текстът е предаден за правно изчистване преди да бъде представен за одобрение от Съвета на ЕС и Европейския парламент, като се очаква правния преглед на текста да приключи до есента на 2015 г. След подписването на споразумението, то ще бъде представено на Европейския и националните парламенти за ратификация. Един от отворените въпроси в този процес е дали споразумението ще бъде представено като споразумение от „смесен тип“, т.е. от компетентността на ЕС и на държавите му членки, или като споразумение само от общностна компетентност. До момента наличния текст на споразумението е без дефиниция за страни по него, с които ще се определи компетентността.

Преговорите между ЕС и Канада за всеобхватно икономическо и търговско споразумение се водят от май 2009 г. Очакван бе пробив в преговорите по време на министерска среща между Комисаря по търговията на ЕС, Карел де Гухт, и министърът на търговията на Канада, Ед Фаст, през 2012 г. но такъв не бе постигнат. След като не бе постигнато съгласие по ключови въпроси, бе заявена силна политическа воля за приключване на преговорите във възможно най-кратък срок. Тонва доведе до провеждането на интензивни сесии на техническо и политическо ниво с оглед намиране на компромисни решения по откритите въпроси.

През 2013 г. преговорите по редица ключови въпроси се водят предимно на ниво главен преговарящ, като най-чувствителни са правилата за произход, някои сектори в търговията с услуги, енергетиката, инвестициите и търговията със селскостопански стоки. До лятото на 2013 е намерен компромис по почти всички

въпроси, което оформя краен пакет договорности. Единствената пречка пред приемането му е настояването от страна на Канада по отношение квотите за свинско и говеждо месо. Няколко пъти въпроса бе обсъждан на високо политическо ниво между Барозо и Харпър, като на 18 октомври 2013 г. е постигнат пробив и политическо съгласие по ТК от интерес и за двете страни, така се пристъпва към приключване на споразумението. Въпреки постигнатото политическо съгласие, редица технически въпроси са оставени за разрешаване до есента на 2014 г.

II. Параметри на споразумението

Достъп до пазара на стоки. Договорена е либерализация на 99% от тарифните номера за период от 7 години, като за 96% от тях либерализацията е незабавна, с влизане в сила на споразумението. По *индустриалните стоки* е договорена незабавна либерализация на 99% от тарифните позиции. Канада ще либерализира 99,6% от тарифните си позиции. Преходен период има за шест от тарифните кодове за автомобили (7 години) и за корабите (7 години преходен период; за сравнение - в ЕФТА е предложен 15 години, а в НАФТА изобщо не са либерализирани). ЕС въвежда незабавна либерализация за 99,9% от индустриалните си стоки, като с преходен период от 7 години са алуминият и автомобилите.

По селскостопанските стоки, разглеждани като ключови в тези преговори, е договорена либерализация на голяма част от взаимната търговия, с изключение на чувствителните стоки (говеждо, свинско, сладка царевица за ЕС, и продуктите по т.нар. supply management regime – млечни продукти, пилешко и яйца – за Канада). За чувствителните стоки ще бъде осигурен нов пазарен достъп под формата на тарифни квоти (ТК), чийто размер бе сред основните причини за застой на преговорите през 2013 г.

В преговорите по *чувствителните стоки* ЕС е не само дефанзивен, но и офанзивен. Канада настоява на значителни количества за говеждото, особено за прясното и охладеното, както и за свинското, но предлага в замяна много скромни размери по млечните продукти. Офертите по чувствителните стоки са обвързани с условности основно по правилата за произход. ЕС се стреми към баланс в пазарния достъп за селскостопанските стоки и към намаляване на преходния период за стоките от офанзивен интерес. След договарянето на количествата ТК за чувствителните селскостопански продукти, бе поставен въпросът за администрирането на квотите. На политическо ниво бе договорено Канада да прилага ТК с лицензионен режим за някои продукти с произход от ЕС, а ЕС ще прилага принципа "пръв дошъл, пръв взел" (first come, first served) по отношение на продуктите с произход от Канада. Голяма част от ДЧ (в това число и България) изразиха мнение, че така договореното администриране на ТК в СЕТА прави ангажиментите по споразумението небалансирани, в ущърб на ЕС, с потенциални заплахи за вътрешния пазар. По последна информация от ЕК, не са представени текстове, ЕС няма да прилага принципа „пръв дошъл, пръв взел“, а лицензионен режим спрямо канадските селскостопански продукти. Също така, Канада

се е съгласила да отдели част от квотата си за нови търговци, което е в интерес на България.

По *вината и спиртните напитки* – стоки от офанзивен интерес за ЕС – могат да се очакват положителни резултати въпреки първоначалната съпротива на Канада. Постигнатият към момента пакет е задоволителен и ще включва дисциплини относно дискриминационните практики, прилагани от канадските провинции. По *рибите и рибните продукти*, Канада се е съгласила на пълно премахване на митата, а ЕС - на 95,5% от тарифните позиции. Напредък бе възможен след взаимен компромис по отношение на правилата за произход.

Експортен интерес за България представляват следните стоки: млечни продукти, тестени продукти, някои видове консервирани зеленчуци, храни за животни, някои вина и прясно грозде, суров тютюн, медни руди, нефтени масла, текстилни изделия. По отношение на вноса от Канада като чувствителни за нас са идентифицирани: свинско месо и свинска мас, месо от домашни птици, месо от коне и мулета, някои морски риби /скумрия/, консервирани домати, захарен сироп, трици, текстилни изделия. За повечето от тези стоки е договорен преходен период за намаление на митата.

Достъп до пазара на услуги и инвестиции .Преговорите се водят на основата на негативни списъци. Негативните списъци със задължения по търговията с услуги са нов момент в начина на записване на либерализацията на търговията с услуги за ЕС. Счита се, че те представляват по-прозрачния подход на отразяване на ограниченията по законодателството и, в допълнение, предоставят по-големи възможности за гарантиране на автономната либерализация на търговията с услуги, тъй като се обвързват с т.нар **ratchet клауза**. Според нея, при веднъж предприета либерализация от дадена държава, изразяваща се в премахването на някое ограничение в търговията с услуги, **след това не може да бъдат въведени нови ограничения**. По принцип този вид списъци се ползва от развитите държави в света при сключването на споразумения за свободна търговия в услугите (напр. в ОИСР, НАФТА, споразуменията на САЩ и др.). В рамките на СТО и на сключените досега ССТ-та от ЕС се е ползвал т.нар. положителен списък. **Разликите между двата типа списъци са, че докато в положителния списък се описват конкретни задължения за либерализация по зададените сектори на услугите, като невключването на даден сектор означава, че страната не поема никакви ангажименти по него, то в негативния списък следва да се включат всички съществуващи ограничения, като липсата на ограничение и/или сектор означава пълна либерализация.** Това изискване, както и т.нар. ratchet клауза, до голяма степен възпираха ДЧ на ЕС от приемането на този подход в преговорите. В рамките на договаряното споразумение с Канада, обаче, беше решено да се пристъпи към този списък с цел получаването на по-големи отстъпки от Канада.

След проведени преговори на ниво главни преговарящи е постигнат *общ пакет от договорености*. Канада се е съгласила да увеличи значително прага за преглед на придобиването на канадски компании от чужденци (от 344 млн. канадски долара до 1,5 млрд.), като тази мярка ще влезе в сила и по отношение на САЩ и други търговски партньори на Канада. По отношение на *телекомуникациите*, Канада ще разреши придобиването на 100 % от канадска компания стига да не надвишава 10 % от пазарния дял. В същото време всички ограничения ще бъдат обвързани с т. нар. ratchet клауза, чрез записването им в Анекс 1 от ангажиментите по търговията с услуги, т.е. бъдещото либерализиране на сектора няма да може да бъде обърнато, което Канада прави за първи път и то по отношение на ЕС. По отношение на *пощенските услуги* и двете страни са се съгласили да обвържат ангажиментите си в Анекс 1, т.е. с ratchet клауза. По отношение на *морския транспорт*, Канада се е съгласила да отвори маршрута Халифакс - Монреал за оператори на ЕС (feeder), като отказваше да даде достъп на наети кораби плаващи под друг флаг, освен на ДЧ на ЕС, но в крайна сметка даде съгласие всички съдове собственост на европейски компании да се признават. По *финансовите услуги*, Канада е поела ангажимент, че ще се премахнат ограниченията за чужденци на провинциално ниво (основно equity caps), но още няма окончателно споразумение по въпроса, както и по провинциалните ограничения за застрахователни услуги. По отношение на *услугите в областта на културата*, Канада няма да поеме ангажименти по достъпа до пазара, но ще бъдат включени в обхвата на разпоредбите по инвестиционна защита. По отношение на *енергетиката*, Канада се ангажира да облекчи лицензирането на европейски компании и контрола върху предприятия в миннодобивния сектор, както и да изясни обхвата и действието на ограниченията си в сектора.

От своя страна ЕС следва да поеме ангажименти, като резервите на държавите-членки по отношение на морски транспорт, енергетика и минна дейност, професионални услуги ще бъдат преместени в Анекс 1, под действието на ratchet клауза. По начин 4, се очаква държавите-членки на ЕС да поемат ангажименти за пазарен достъп и национално третиране по отношение на присъствието, не за достъпа, за две категории (IP и CSS); да се поемат ангажименти по две нови категории (инвеститори и краткосрочни бизнес посетители) по определени сектори; някои държави-членки ще поемат ангажименти за технолози в няколко дейности; ще се гарантира отразяването на директивата относно вътрешните корпоративни трансфери на персонал.

Начин 4 (достъп на физически лица) е основен офанзивен интерес на Канада и приоритет на някои от провинциите ѝ. **За България това е чувствителен въпрос**, тъй като е една от двете държави членки на ЕС, за които Канада поддържа визов режим. Въпросът е поставян многократно в хода на преговори, като Канада уверяваше, че търси решение на проблема. Според ЕК е въпрос на време визовите ограничения за всички държави членки на ЕС да отпаднат.

Дискусията по *аудиовизуалните услуги* продължава като част от общата дискусия по културните услуги. Разбиранията на Канада и ЕС са различни относно обхвата на културни услуги, като се очаква този въпрос да бъде решен в процеса на правното изчистване на текста.

По *инвестициите* работата по текста напредва след политическия пробив от октомври 2013 г., като към момента в голяма степен е стабилизирани. Остават съмненията на голяма част от ДЧ за качеството и ефектите от така договорените текстове, като оценките са, че стандартите на инвестиционна защита договорени в СЕТА към монета са недостатъчни и не дават достатъчно ниво на защита. Поради, което изразиха мнение, че в никакъв случаи не следва да бъдат еталон за бъдещи преговори, особено с развиващите се страни.

По финансовите услуги предложението на Канада е да има отделна глава, с елементи от другите глави. От главата по инвестициите се вземат *protection standards for expropriation and transfer*. Канада е предложила двустепенен филтър – първо регулаторните органи на страните обсъждат проблема и ако няма решение се преминава към спор „държава-държава“. ЕС не е приел предложението на Канада, настояваме да се обхванат всички стандарти на защита за финансовите услуги, САЩ също са си сменили подхода и са възприели този на ЕС.

Офертата на Канада по **обществените поръчки** е най-амбициозната ѝ оферта досега и принципно се оценява като добра. Чувствителни са корабостроенето, градския транспорт, енергийния сектор и провинциалните изисквания за железопътния транспорт в Квебек и Онтарио, оставени от Канада за решаване в края на преговорите. Канада търси начин да предостави отстъпки на ЕС, без да отменя изискванията за САЩ (предвид законодателството „Buy American“). След последните срещи на преговарящите екипи е постигнат напредък по енергийния сектор (повече от 70% от сектора в Канада е включен), както и компромис относно някои видове поръчки на регионално ниво, които Канада е изключила от гледна точка регионалното си развитие. Въпреки амбициозната оферта на Канада, тя все още не е балансирана. Поради тази причина е договорено ЕС да оттегли офертата си по отношение на пристанища и летища, одитни и счетоводни услуги, а Канада да добави към своята правни консултантски услуги, предоставяни от чужденци. Така се счита, че ще се постигне по-добър баланс по отношение на обществените поръчки.

Постигането на по-висока защита на **интелектуалната собственост** е приоритет за двете страни. ЕС търси по-добра защита на авторски права в Канада. По *географските означения* (ГО) е постигнат „стабилизирани“ текст на основата на чл.23 от ТРИПС. Открит бе въпросът за конфликта на ГО на ЕС и регистрираните в Канада търговски марки (ТМ). ЕС отстоява позицията за необходимостта от удовлетворителен резултат по ГО (засилена защита на ГО на ЕС в Канада), след министерската среща е намерен компромис, но няколко ГО на ЕС остават под въпрос в зависимост от изхода на преговорите по селското стопанство. Съкращаването на списъка с конфликтни наименования ще е добър прецедент за бъдещите преговори със САЩ.

Фармацевтичните патенти са основен спорен въпрос и дълго време не се намираще решение. ЕК оказва постоянен натиск, тъй като канадската система все още притежава недостатъци, в сравнение със системите на индустриализираните държави – най-вече по защитата на данни, връщането на патентния срок и правото за обжалване на патентно решение. Основните притеснения на ДЧ са относно неоснователни иски и експроприиране, произтичащи от правилата за патентите, в опровержение на тези страхове канадския министър-председател е дал писмена гаранция. Постигнато е съгласие по *camcording* – Канада е приела предложението на председателството. Някои от текстовете свързани с наказателното правоприлагане при защитата на интелектуалната собственост съдържаха разпоредби подобни на текстовете на АСТА. ЕК, някои ДЧ (в т.ч. и България) и Председателството на Съвета изразиха мнение, че въпросът трябва да бъде проучен и да се излезе с обща позиция пред Канада, като при нужда да се изменят въпросните разпоредби. Канада прояви разбиране и текстовете бяха премахнати.

Споразумението обхваща някои аспекти на търговията, засягащи **опазването на околната среда, трудовата заетост и устойчивото развитие**. ЕС и Канада потвърждават поетите от тях международни ангажименти по тези въпроси. Разпоредбите на проектоспоразумението са в съответствие със стандартите на МОТ и двустранната Спогодба между България и Канада в областта на социалната сигурност, която предстои да бъде подписана.

Споразумението се състои от 13 части:

- Национално третиране и пазарен достъп за стоки
- Правила за произход, процедури за произход, улесняване на търговията
- Технически пречки пред търговията
- Регулаторно сътрудничество
- Санитарни и фитосанитарни мерки
- Инструменти за търговска защита
- Инвестиции и услуги
- Обществени поръчки
- Интелектуална собственост
- Политика на конкурентоспособност и други свързани мерки
- Устойчиво развитие
- Уреждане на спорове и институционални въпроси
- Засилено сътрудничество в областта на науката, технологията и развойната дейност